

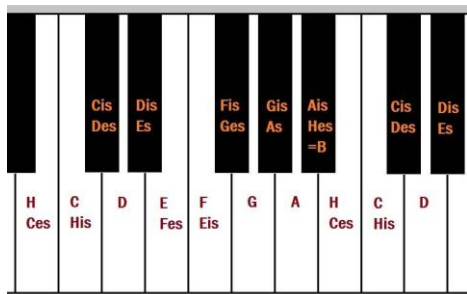
MALÝ HUDEBNÍ SLOVNÍČEK ANEB CO JSME SE UŽ NAUČILI:

ZVUK.....je všechno, co slyšíme. Zvuky dělíme na **tóny** a **hluky**.

TÓNje zvuk, který má přesnou výšku; můžeme jej zahrát na hudební nástroj nebo zazpívat.

HLUK.....jsou všechny ostatní zvuky kromě tónů; například rány, šumy, praskání, skřípání, syčení, šramot...

Tóny mají 4 základní vlastnosti: **délka** (tóny krátké a dlouhé, kratší a delší); **síla** (tóny jsou slabé, silné, slabší a silnější); **barva** (tóny se liší podle svého původu /např. klavír, trubka, housle, lidský hlas/); **výška** (tóny jsou hluboké a vysoké)

Přehledné uspořádání všech tónů, které používáme v hudbě = **TÓNOVÁ SOUSTAVA**. Základem naší tónové soustavy je 7 tónů = **ZÁKLADNÍ TÓNOVÁ ŘADA** =

HUDEBNÍ ABECEDA: C [cé] – **d** [dé] – **e** [é] – **f** [ef] – **g** [gé] – **a** [á] – **h** [há].

Jména základních tónů se stále opakují. Na klavíru se základní tóny hrají na bílých klávesách (uspořádání kláves se také opakuje). Vzdálenost mezi výchozím tónem a nejbližším dalším tónem, který nese stejný název, se jmenuje **OKTÁVA** (latinsky „octo“ [okto] = znamená „osm“), je to osmý tón od výchozího.

Základní tóny se v hudbě opakují v různých výškách (a různě upravené). Proto, abychom měli o těchto tónech přehled, řadíme je do oktáv (oktáv je v naší tónové soustavě celkem 9).

Nejmenší vzdálenost /rozdl/ ve výšce dvou tónů nazýváme **PŮLTÓN** (tj. vždy mezi dvěma sousedními klávesami; pro přemýšlivé: oktáva se tedy skládá z 12 půltónů). Dva půltóny tvoří **CELÝ TÓN** (pro přemýšlivé: vzdálenosti mezi jednotlivými tóny /tj. stupni/ základní tónové řady nejsou vždy stejné; oktáva se skládá ze 6 celých tónů).

Pro přemýšlivé:

- 1) V hudbě užíváme především tóny, ale uplatňují se i hluky (například zvuk bubnu, činelů, trianglu apod).
- 2) slovo „**TÓN**“ se užívá pro znějící tón, pro prvek tónové soustavy /“základní tón“/ i pro vzdálenost mezi tóny!

DVOJZVUKsoučasné zaznění dvou zvuků; užíváme i pro současné zaznění dvou tónů (potom lze určit vzdálenost mezi těmito dvěma tóny = pro tuto vzdálenost užíváme pojem **INTERVAL**)

TROJZVUK.....současné zaznění tří zvuků, užíváme i pro současné zaznění tří tónů (důležitý trojzvuk je například současné zaznění 1.+3.+5. tónu stupnice = tento trojzvuk se jmenuje **TÓNICKÝ KVINTAKORD**)

STUPNICE.....stoupající nebo klesající řada za sebou jdoucích tónů, které jsou uspořádané podle určitých pravidel. Pravidla se týkají počtu tónů a vzdálenosti mezi stupni stupnice. Výchozí tón stupnice (kde stupnice začíná) je základní tón stupnice, podle něj se stupnice jmenuje (dává stupnici jméno). Každou stupnici lze vytvořit od jakéhokoliv tónu.

Pro ty, kteří chtějí vědět víc: Máme stupnice pětistupňové, šestistupňové, sedmistupňové, dvanáctistupňové apod. Vzdálenosti mezi stupni stupnice mohou být stejné /např. celotónová stupnice/ nebo různé. Mohli bychom sestavit mnoho rozličných a svérázných stupnic. Pro evropskou hudbu jsou důležité stupnice durové, mollové, staré (církevní), stupnice cikánská, pentatonická, celotónová a chromatická.

Stupnice a tónina mají společný základní tón, podle něj se tóniny i stupnice jmenují. Tento tón se jmenuje **TÓNÍKA**.

TÓNINAjedná se o volné pořadí tónů určité stupnice v hudbě, o soubor tónů, které jsou uspořádané podle určitých pravidel. O tónině mluvíme, když popisujeme melodii, přičemž v melodii se nemusí vyskytovat všechny tóny příslušné stupnice, ale tóny musí být uspořádány tak, aby vynikal hlavní tón. Tento jeden hlavní tón nazýváme **TÓNÍKA** (tónikou často melodie začíná /ale nemusí to tak být/, nebo se k ní vrací; nejnápadněji se tónika uplatňuje v závěru melodie – končí-li melodie tónikou, cítíme, že je uzavřená, nemáme potřebu dále v melodii pokračovat). Tóniny jsou například durové, mollové, ale i další. Říkáme, že skladba je psána v určité tónině.

STUPNICE DUROVÁ

první stupeň se jmenuje **TÓNÍKA** a dává stupnici jméno; pátý tón stupnice se jmenuje **DOMINANTA**.

PRAVIDLA PRO STUPNICI DUROVOU:

- má 8 tónů (první a osmý se jmenují stejně a vzdálenost mezi nimi je vždy **OKTÁVA** /pro přemýšlivé: osmý tón je opakováním prvního stupně ve vzdálenosti oktávy, jedná se tedy de facto o sedmitónovou řadu/)
- má **přesné uspořádání celých tónů a půltónů**, přičemž půltóny jsou mezi III. a IV. stupněm a mezi VII. a VIII. stupněm tónové řady. Mezi ostatními stupni jsou celé tóny.

Základní durová stupnice je sestavena ze základních tónů = **C dur** (Pamatuj: durovou stupnici je možné vytvořit od každého tónu tónové soustavy. U ostatních durových stupnic, aby stále platila pravidla pro stupnici durovou, je potřeba upravit rozmístění tónů ve stupnici pomocí **POSUVEK** = to jsou **KŘÍŽKY** a **BÉČKA** ... viz obrázek – místo některých bílých kláves pak používáme černé klávesy).